

Fremtiden på landet

Erhvervspolitisk program

Frie Bønder - Levende Land

2009

<i>Mål og baggrund</i>	4
<i>Overordnede krav og behov</i>	5
Landbruget skal gøres rentabelt	5
Miljøet i landbruget skal gøres bæredygtigt for dyr og natur.....	5
Etikken i landbruget skal fremmes.....	5
De store landbrug skal ikke have eneret på at bestemme udviklingen.....	5
Lovgivningen skal give plads til de små og mellemstore landbrug	6
De mindre landbrug skal styrkes med forskning og konsulentarbejde	6
<i>Ejendomsretten skal spredes</i>	6
Ejendomsretten skal spredes, så nye, mindre brug kan etableres.....	6
Industrilandbrug skal kunne udstykkes	6
Der skal fleksibilitet og dynamik i udviklingen af landbrugsbedrifterne.....	6
Landbrugsejendomme skal ikke kunne reduceres til under 10 ha.	7
Landbrug skal ikke kunne ”slagtes”	7
Landbrug under 70 ha skal have fortrinsstilling til køb af jord.....	7
Grønt bevis skal ikke være et krav for at drive landbrug under 70 ha.	7
Normtimerne skal afskaffes - eller beregnes forskelligt	7
Generationsskifter skal kunne ske, så de mindre brug kan videreføres	8
Eksperimenter med nye typer driftsfællesskaber skal tillades	8
<i>Naturen og miljøet skal respekteres</i>	8
Danmark skal være foregangsland i landbrugsmiljø.....	8
Danmark skal indrette sit landbrug, så klodens klima tilgodeses.....	8
Besætningers størrelse skal begrænses pga. sygdomspress	8
Miljøkravene skal give mindre landbrug muligheder for planlægning.....	9
Reglerne for økologi skal strammes og økologisk praksis skal synliggøres.....	9
Biobrændsel skal fremstilles af affald – ikke af fødevarer.....	9
GMO-afgrøder skal forbydes, og GMO-produkter skal deklareres klart.....	9
Fødevarer skal kun transporteres, når det er en gevinst for miljøet	10
Forarbejdning og afsætning skal ske mere lokalt.....	10
Dyrevelfærd i de danske stalde skal forbedres hurtigst muligt.....	10
Kun syge dyr skal nedslagtes ved sygdomsudbrud, når det er muligt	10
Miljøtilsyn for helt små husdyrbrug er overflødig og skal afskaffes	10
Naturens dyreliv skal beskyttes, når store marker etableres	11
<i>Kulturen på landet skal dyrkes</i>	11
Varierede landbrug og bedrifter skal skabe levende landdistrikter.....	11
De mindre landbrug skal styrkes som kulturfaktor i landdistrikterne	11
Socialt landbrug skal udvikles i social- og sundhedssektoren	11
Landbrugets værdier og handlinger skal kunne tåle dagens lys og debat	11
Landbruget og dets organisationer skal vise social ansvarlighed	12
Landbruget skal respektere andre borgere i dialog og samarbejde	12
Uddannelserne skal give viden om multifunktionelt og økologiske brug.....	12
Bæredygtigt landbrug - et område i det almene uddannelsessystem	12
Landbruget skal indgå aktivt i det globale fællesskab	12

<i>Lovgivning skal fremme et naturvenligt landbrug</i>	13
Skattelovgivningen skal give alle landbrug samme muligheder	13
Skattelovgivningen skal understøtte, at landbrug sælges til fortsat drift	13
Beboelsespligten for landbrug skal nedsættes fra 30 ha. til 10 ha.	13
Långiverne skal have større viden om mindre landbrug	13
Mindre landbrug skal ikke betale de stores afgifter og kontrolbesøg	13
Markvanding skal betales efter forbrug	14
Landbrugsstøtten skal nedtrappes og afskaffes over en årrække	14
Erstatninger fra staten ved sygdomsudbrud skal begrænses	14
Politisk styring af markederne	14
Selvforsyning og lokal produktion af fødevarer skal opprioriteres	14
 <i>Nye perspektiver er nødvendige</i>	 15

Mål og baggrund

Egentlig nytænkning og udvikling af landbruget skabes i dag af de små og selvstændige landmænd, der har viden og mod til eksperimenter. Efter vor opfattelse tilhører fremtiden de mindre, fleksible landbrug – landbrug, som på en håndværksmæssig og bæredygtig måde fremstiller kvalitetsprodukter primært til lokal afsætning. Den industrielle landbrugsproduktion er efter vor mening ikke længere tidssvarende.

Opgaven for fremtidens landbrugspolitik vil derfor bestå i at finde veje bort fra den industrielle produktionens ensidige fokusering på kvantitet – og finde veje frem til en fornyet udvikling af kvalitet i alle de mange sammenhænge, som landbrugsproduktion indgår i: Produkterne, levevilkårene for dyr og planter, landskabet, klimaet, det sociale liv på landet. I dette program har vi samlet en del af vores tanker til nytænkning af udviklingen i landbruget.

Frie Bønder – Levende Land er en forening fortrinsvis for landmænd med brug op til 70 ha. Vi er små og mellemstore, og vi driver en naturvenlig produktion på overskuelige bedrifter, hvoraf mange er økologiske.

Vores mål med dette program er at bringe landbruget ind i en åben, konstruktiv og fordomsfri offentlig debat. Landbruget har længe været lavt prioriteret af politikere og medier, hvor det fortrinsvis har optrådt som genstand for skandalejournalistik og ”spin” fra de mest magtfulde producenters side. Udviklingen inden for landbruget har lige så længe været styret af en snæver kreds af interessenter – med negative resultater for såvel almenvellet som flertallet af landbrugere til følge.

Økonomisk, miljømæssigt og kulturelt har landbruget i dag så store vanskeligheder, at de kun kan løses med nye synsvinkler og målrettet handling. Derfor skal vi have en landbrugs-politik, der gør op med forestillingerne om industrialisering og ejendoms-koncentration som økonomiske naturlove, vi alle må underkaste os. Vi har brug for et landbrug, der er bæredygtigt både økonomisk, miljømæssigt og etisk.

Programmet peger frem imod et rentabelt og bæredygtigt landbrug, hvor både det traditionelle, specialiserede og det multifunktionelle landbrug kan udfolde sig på hver sin vis.

Overordnede krav og behov

Landbruget skal gøres rentabelt

Økonomien i dansk landbrug er generelt ikke sund: Mere end 50 % af landbrugene har underskud på den primære drift. Det gælder ikke mindst i de store industribrug, der kun har overlevet i kraft af stigende jordpriser og lån til lav rente. Udenlandske industribrug i bl.a. Central- og Østeuropa vil om få år udkonkurrere de hjemlige. Samtidig vil faldende jordpriser og stigende rente betyde, at en kollaps er uundgåelig. Derfor må vi allerede nu finde nye veje til en rentabel og langsigtet bæredygtig produktion.

Miljøet i landbruget skal gøres bæredygtigt for dyr og natur

Miljøet på marker og i vandløb er i væsentlige henseender blevet bedre, men miljøet for husdyrene er blevet værre. Mange stalde er alt for store, dyrene presses hårdt i produktionen, og mange stresses, lider og bliver syge. Alt for mange dyr dør før slagtning. Medierne interesserer sig kun for dyrenes miljø i korte glimt. Også vilde dyr i naturen presses. Mange arter forsvinder, når markerne vokser og drives som industri – uden hegn, vandhuller og naturlige fødekilder. Og med hensyn til diversiteten af plantelivet er udviklingen ligefrem alarmende. Der findes næsten ingen rene naturarealer i Danmark, men derimod kulturlandskaber med forskelligt islæt af natur. Vi ser gerne, at særlige naturområder fredes, men vi ønsker også, at naturen fremmes som en del af det kultiverede landskab, overalt hvor der drives landbrug. Også miljøet for mennesker i landdistrikterne skal forbedres, og støj og lugt fra produktionsanlæggene skal begrænses.

Etikken i landbruget skal fremmes

Det er nødvendigt for landbruget at tjene penge, men målet helliger ikke alle midler. Vi har ansvaret for vores handlinger og for konsekvenserne i de næste generationer. Desværre medvirker det agro-industrielle kompleks aktivt som hindring for en etik, der tager ansvar. Det er mange års indgroet vane at benægte problemer, skjule ubehagelige fakta, undertrykke kritik, undskylde lovovertrædelser og beskytte de ansvarlige. Det er uholdbart. Åbenhed er en nødvendighed.

De store landbrug skal ikke have eneret på at bestemme udviklingen

Store landbrug er ikke de fleste, men de bestemmer det meste, ja næsten alt. Alle nye love og regler for landbruget i de seneste 25 år understøtter ensidigt den stigende stordrift – og gør det stadig mere vanskeligt for smådriften. Men mange mindre brug drives sundt, alsidigt og meget rentabelt i dag. Alligevel satser landbrugspolitikken snævert på industrielt landbrug. Det er helt perspektivløst, fordi fremtidens landbrug er langt bredere og mere varieret, end stordriften levner plads for.

Lovgivningen skal give plads til de små og mellemstore landbrug

Vi har 44.618 landbrug i Danmark(2007). Gennemsnitsstørrelsen er 59,68 ha. Kun 9.193 landbrug er mere end 150 ha., mens 22.993 er mindre end 30 ha. Derfor er det let at vende udviklingen i positiv retning. Det kan ske ved, at lovgivning om køb af jord, drift af landbrug, miljø, tilsyn mv. ændres, således at nyetablering af mindre brug fremmes. De mindre brug skal ikke unødigt besværes af bureaukrati, administration, urimelige gebyrer og helt overflødige regler.

De mindre landbrug skal styrkes med forskning og konsulentarbejde

Vi ser i praksis dagligt, at naturvenligt landbrug er en effektiv, økonomisk og fleksibel produktion. Men forskningen har kun fokus på den industrielle drift, skønt der er mange spørgsmål, der trænger sig på, f. eks.: Hvorfor klarer mindre bedrifter sig ofte bedre end de store? Hvad er de optimale besætningsstørrelser og produktionsniveauer? Hvordan startes, finansieres og drives et multifunktionelt, alsidigt landbrug optimalt? Svarene vil kvalificere konsulentarbejdet til virkelighedens verden. For at komme videre med spørgsmål som disse er det helt nødvendigt, at forskningen løsriver sig fra sin nuværende afhængighed af industrilandbruget og biotek-industrien, og at konsulent-virksomheden ligeledes gøres uafhængig af politiske interesser.

Ejendomsretten skal spredes

Ejendomsretten skal spredes, så nye, mindre brug kan etableres

18.533 danske landbrug blev nedlagt fra 1997-2007. Jorden blev primært købt af store landbrug, der lettest kan låne. Hvis udviklingen fortsætter, har vi i 2027 kun 7.500 landbrug tilbage. En tredjedel vil udgøre meget store bedrifter. Det vil under disse forhold være næsten umuligt for nye landmænd at etablere sig og udvikle en bedrift. Derfor skal der bevares og skabes et antal bedrifter i en passende størrelse, som det er økonomisk realistisk at overtage

Industrilandbrug skal kunne udstykkes

Store og urentable samt uhensigtsmæssigt placerede industrilandbrug bør udstykkes i mindre brug. Til det formål bør oprettes fonde med både privat og offentlig deltagelse. Udstykningerne har mange fordele: Mindre landbrug belaster ikke omgivelserne med stank og støj fra en intensiv produktion. Mindre landbrug bidrager mere til kulturen og livet på landet. Udstykninger vil desuden tilføre landbruget tiltrængt kapital. Derfor er der brug for en ny lov om udstykninger.

Der skal fleksibilitet og dynamik i udviklingen af landbrugsbedrifterne

Udstykninger bør foretages i brug af forskellige størrelser. Det vil blive nødvendigt at eksperimentere, men størrelser på 10-50 ha. vil vi anse for realistisk. Dette vil øge mulighederne for at indrette sig med den type brug, som han eller hun ønsker, samt at øge eller indskrænke sit areal. Det vil på den måde blive overkommeligt at gå fra deltids- til fuldtidslandbrug og i det hele taget at tilpasse familiens arbejdsmængde på bedriften og arbejdsmængden andetsteds.

Landbrugsejendomme skal ikke kunne reduceres til under 10 ha.

Når et landbrug er nedbragt til under 10 ha., er det næsten umuligt at bygge op igen som landbrug. Men med omkring 10 ha. har man grundlag for en deltidsbedrift med en enkel produktion af fx stude, frilandsgrise eller økologiske høns. Det er en god begyndelse til en fleksibel vækst, eller et tilstrækkeligt fundament for et fornuftigt deltidsbrug.

Landbrug skal ikke kunne "slagtes"

Der bør ikke kunne frastykkes jord fra landejendomme på under 10 ha., og landbrug på over 10 ha. bør ikke kunne frastykkes jord, så de bliver mindre end 10 ha. Dette vil give liv og arbejdspladser i landdistrikterne. Lovgivningen bør i det hele taget støtte alle, der ønsker at drive landbrug. Finansieringen bør muliggøres med særlige, langfristede obligationslån til lav rente.

Landbrug under 70 ha. skal have fortrinsstilling til køb af jord

Som en tommelfingerregel er 70 ha. produktionsjord grænsen for, at et landbrug kan drives både overskueligt og naturvenligt. Derfor er det vigtigt at etablere mange flere brug i denne størrelse. Vi foreslår derfor, at grænsen for fortrinsstilling nedsættes til 70 ha. De 70 ha skal gælde både ejet og forpagtet jord sammenlagt. Kravet om minimum 30 ha. eller 900 normtimer for at kunne gøre fortrinstillingen gældende bør fjernes.

Grønt bevis skal ikke være et krav for at drive landbrug under 70 ha.

En landbrugsuddannelse og et grønt bevis er ingen garanti for godt landmandskab. Det ser vi i de mange sager om vanrøgt at dyr. Alligevel siger loven, at en ikke uddannet landmand kun kan drive landbrug op til 30 ha. Derfor skal loven ændres, så vi i stedet får en autorisation. Den skal erhverves i praksis – og grundlaget kan være både uddannelse, kurser, mesterlære og supervision. Nytænkning kommer kun, hvis ikke-landmandsuddannede også får mulighed for at etablere sig.

Normtimerne skal afskaffes - eller beregnes forskelligt

Normtimerne i landbruget, der bl.a. bestemmer retten til at kunne købe tillægsgjord, er alene baseret på arbejdet og procedurerne i den industrielle produktion. I håndværksproduktion er de nuværende normtimer derfor helt uanvendelige. Beregningsgrundlaget tager ikke hensyn til, at nogle procedurer er langsommere, andre hurtigere, mens andre slet ikke eksisterer her. Derfor skal der udarbejdes et selvstændigt sæt normtimer for håndværkslandbrug.

Generationsskifter skal kunne ske, så de mindre brug kan videreføres

Det er godt, at man kan sælge et landbrug fordelagtigt til sine børn – til 85 % af vurderingsprisen. Men det er ikke godt nok. Grænsen bør sænkes til 50 %, mod at staten til gengæld får tinglyst et lån i ejendommen på de udskudte skatter, uden at staten kan stille driftmæssige betingelser. Sådan bevares flere brug, og det bliver lettere at komme i gang.

Ekspirerter med nye typer driftsfællesskaber skal tillades

Nytænkning er også nødvendig i ejerforholdene. Andelslandbrug bør tillades. De kan købes af kunderne og drives med en ansat bestyrer, eller de kan købes af flere landmænd og drives i fællesskab. Fondsejede landbrug bør også under visse betingelser tillades, så kapitalen ikke trækkes ud ved ejerskifte. Og det bør overvejes, at staten kan købe landbrug og leje dem ud til økologisk eller naturvenlig drift under 70 ha. Nye ejerforhold vil gøre det lettere at komme i gang og vil engagere flere i driften. Vi ønsker dog at selvejet skal være grundstenen i landbrugets ejerformer.

Naturen og miljøet skal respekteres

Danmark skal være foregangsland i landbrugsmiljø

Danmark har den nødvendige viden, der kan bringe os forrest i udviklingen af et sundt landbrugsmiljø. Vi har viden, der kan begrænse industrilandbrugets miljøproblemer. Og vi har viden fra multifunktionelt landbrug, der kan producere effektivt uden miljøbelastninger. Begge områder er værdifuld ekspertise, der skal omsættes og udbredes i praksis. Til gavn for alle herhjemme – og til gavn for eksporten af miljøteknologi og viden til landbrug i udlandet.

Danmark skal indrette sit landbrug, så klodens klima tilgodeses

Landbrugets belastning af klimaet er stor, og belastningen skal begrænses drastisk. Dette gøres først og fremmest ved at nedsætte trykket på naturgrundlaget, hvilket indebærer færre dyr og mere skånsomt jordbrug. Desuden bør der fortrinsvis produceres og afsættes lokalt.

Besætningers størrelse skal begrænses pga. sygdomspres

Undersøgelser fra Danmarks Fødevarerforskning viser, at besætninger med mange dyreenheder øger faren for, at sygdomme spredes, både inden for besætningen og over større afstande via luften. Dyrene er også mere sarte overfor sygdomme end i de mindre besætninger, og nye sygdomme er dukket op. Når dyrene går tættere sammen, stiger mængden af sygdomme, og forbruget af antibiotika stiger. Når produktionen intensiveres, falder dyrevelfærdet, og antallet af døde dyr stiger. Derfor skal staldene ikke gøres større, men bedre.

Miljøkravene skal give mindre landbrug muligheder for planlægning

Miljøproblemerne i industrilandbruget forsøger man at løse med miljøkrav, der stilles til alle landbrug – også til de mindre, der ikke har miljøproblemer. Køber man et tomt landbrug, skal alle krav opfyldes før en produktion kan startes. Fx kræves der ventilationsanlæg, selv om staldvinduerne kan give rigelig ventilation til dyrene. Det er meningsløst. Derfor skal miljøkravene være forskellige i industri- og håndværksbrug. Miljøkravene skal svare til de faktiske forhold og behov i bedriften.

Reglerne for økologi skal strammes og praksis synliggøres

Industriel økologi er 2. klasses økologi, mener vi. Blot nogle eksempler:

1. Økologiske *køer* får klovbetændelse, fordi besætningerne er for store. Deres klove bliver derfor badet i højst uøkologiske kemikalier. 2. Økologiske *høns* kan gå 4.000 samlet i kun én hal – og kun de færreste kommer ud i det fri, fordi hønsene er alt for mange på ét sted. Det er heller ikke økologisk at destruere hønsene efter 1. æglægning. De bør slagtes. 3. Økologiske *slagtesvin* er det tilladt at producere i en stald med udgang til et areal af beton, blot de får økologisk foder. Vi mener, at økologiske svin i videst mulig udstrækning bør opdrættes på friland. Reglerne for økologi er et kompromis, der tager for meget hensyn til industri, og for lidt til egentlig økologi. Kun i håndværksbrug kan man lave 1. klasses økologi. Derfor synes vi, at de økologiske produkter skal deklareres forskelligt. Desuden bør kontrollen med den økologiske produktion ændres i retning af konstruktiv vejledning frem for det nuværende bureaukratiske regelrytteri.

Biobrændsel skal fremstilles af affald – ikke af fødevarer

Fødevarer er verdens vigtigste energikilde, og landbrugsjord skal bruges til at frembringe fødevarer. Kun affald bør bruges til biobrændsel. Affald er fx slagteriaffald, døde dyr eller slam. Vi anser ikke halm for affald, men et jordforbedringsmiddel, der skal tilbage til naturen. Det er påvist, at lokalt produceret rapsolie kan have positiv miljøeffekt, men med hensyn til andre afgrøder er løsningen klar: Et forbud mod biobrændsel fremstillet af fødevarer er et af de vigtigste midler til at løse fødevarekrisen og de stigende madpriser.

GMO-afgrøder skal forbydes

I forsøg hvor kvæg og grise kan vælge frit mellem GMO majs og normale majs, vælger dyrene de normale majs. GMO afgrøder giver faldende udbytte efter få år, og landmændene får faldende indtjening. Avlsarbejde på lokale frøsorter giver langt bedre fremgang. GMO teknologien er ustyrlig, fordi naboafgrøder forurenes med GMO gener. Kun den agrokemiske industri har fordele af GMO teknologien; landbruget og forbrugerne har kun ulemper.

Derfor bør danske landmænd beslutte, at GMO afgrøderne udelukkes fra landbruget og naturen i Danmark.

Fødevarer skal kun transporteres, når det er en gevinst for miljøet

Kun 10 % af verdens landbrugsprodukter handles på verdensmarkedet. 90 % handles lokalt. Danske landmænd importerer årligt omkring 1,8 millioner tons soya fra Sydamerika til dyrefoder. Dyrkingen lægger beslag på et areal, som svarer til mere end en fjerdedel af Danmark. Dermed har danske landmænd stor indflydelse på rydning af regnskov og skovsavanne i Sydamerika og de miljø- og klimaproblemer som opstår. Men hverken eksport eller import af fødevarer bør skade miljøet.

Forarbejdning og afsætning skal ske mere lokalt

Etablering af flere små slagterier i hele landet vil gavne både landbruget, dyrene og miljøet. I dag skal en so fra Nakskov køres til Skærbæk for at slagtes. Det er både en urimeligt lang tur og en ekstra omkostning, der øger risikoen for, at flere søer blot skydes ned i produktionen og destrueres. Flere lokale slagterier vil desuden gøre det mere attraktivt at producere mere alsidigt. Det vil skabe grundlag for flere netværk med lokal afsætning.

Dyrevelfærd i de danske stalde skal forbedres hurtigst muligt

Dansk landbrug har alt for mange dyr på alt for lidt plads. En stor slagtegris har i dag et gulvareal på ca. en halv m². Den har kun krav på 10 gram halm om dagen som rodemateriale. Men den trives bedre på dybstrøelse og fast gulv. Også grisesøerne presses til at yde det maximale. Hver 8. grisesø bæres død ud af stalden inden 2 år, og 33 % af alle grisesøer holder kun til at få et kuld grise. Køer, kvier og stude bør på græs mindst 5 måneder om året. Høns bør have adgang til en skyggefuld hønsegård, og burhøns forbydes. Kyllinger bør have dagslys. Kort sagt: Der bør udarbejdes en handlingsplan for dyrevelfærd, som både landbruget og forbrugerne kan være bekendt.

Kun syge dyr skal nedslagtes ved sygdomsudbrud, når det er muligt

Man handler ofte i panik ved sygdomsudbrud i besætninger. Også ved lavpatogene sygdomme nedslagter man hele besætningen. Derved mister man de raske, overlevende dyr som grundlag for avl. Et alternativ til nedslagtning er derfor en overvåget reetablering af avlsstammer på grundlag af de overlevende dyr. Således kan racers genetiske variation udnyttes, og nyttige gener for sygdomsresistens bevares i stedet for at udryddes.

Miljøtilsyn for helt små husdyrbrug er overflødig og skal afskaffes.

Kravet om miljøtilsyn i landbrug helt ned til 3 dyreenheder, fx 3 køer, er overflødig og bør ændres. Kun de store besætninger med lukkede staldsystemer har brug for regelmæssig kontrol. Små åbne stalde med adgang for publikum skal altid være sunde og tiltalende at se på, og her kan man nøjes med stikprøvekontrol. Rådgivning og miljøtilsyn bør være omkostningsfrit for alle brug op til 120 dyreenheder, mens brug under 15 dyreenheder helt bør fritages. Industrilandbrugets behov og regler skal ikke påtvinges de små brug.

Naturens dyreliv skal beskyttes

Dyrene i naturen er en værdi, der kommer under pres, når landbrugene bliver større. Hvor landbrug lægges sammen, bliver hele ejendommen ofte til kun én mark. Hegn og markskel med føde og fred til ynglepladser forsvinder. Især harer og agerhøns er gået meget tilbage i antal. De kræver nemlig flere forskellige planter på et mindre område for at overleve og udvikle bestanden. Derfor bør der etableres beplantninger, remiser og korridorer, som erstatter tab af natur. Det bør fremskyndes nu, hvor mange brakmarker nedlægges og igen bliver produktionsjord.

Kulturen på landet skal dyrkes

Varierede landbrug og bedrifter skal skabe levende landdistrikter

En målrettet etablering af flere håndværkslandbrug vil skabe mange nye arbejdspladser og mere alsidigt, socialt liv i landdistrikterne. Det vil give positive effekter på mange øvrige erhverv i landdistrikterne – også effekter som pendlere med bolig på landet og arbejde i byerne ikke i samme grad har. Miljø- og transportbelastningen vil mindskes. De mindre landbrug skaber også større variationer i landskabet, til glæde for mennesker og til gavn for miljø og dyreliv.

De mindre landbrug skal styrkes som kulturfaktor i landdistrikterne

Frie bønder skaber et mere levende land. De nye typer landbrug, enten de er heltids-, eller deltids-landbrug, bidrager til kulturen i landsbyerne, i forretningerne, foreningerne, skolerne, osv. Vi bidrager også med forskellig supplerende produktion, handel, gårdbutikker og åbne landbrug, der samarbejder med skoler, institutioner og private, der vil lære fødevarerne at kende i levende live.

Socialt landbrug skal udvikles i social- og sundhedssektoren

Social farming er et veletableret element i sundheds- og sociale sektorerne mange steder i udlandet. Også EU har fokus på området med forskning og udvikling. Social farming benyttes bredt i behandling og genoptræning ved både fysiske og psykiske sygdomme og vanskeligheder. For socialt udsatte grupper kan det være en langvarig løsning med mere tilfredsstillende perspektiver end et passivt liv på pension. Undersøgelser af samspillet mellem mennesker og dyr, planter og afgrøder har vist, at social farming har store og sikre, gavnlige virkninger. Kun med flere multifunktionelle bedrifter kan vi udnytte mulighederne i socialt landbrug herhjemme. Men også mange andre danskere i alle aldre kan få glæde af landbrug, der er åbne for besøg og ophold.

Landbrugets værdier og handlinger skal kunne tåle dagens lys og debat

Fortidens bønder havde stor respekt for naturens værdier, fordi de var nødt til at samarbejde med naturen. I dag er dyr og planter fremavlet til industriel drift, og landbruget behersker naturen så vidt, at mange føler sig hævet over den. Når den vigtigste værdi er økonomi, forsvinder mange andre værdier: respekt for naturen, åbenhed, ansvarlighed. I dag ved kun de færreste danskere, hvordan fødevarerne bliver fremstillet. Derfor er mediernes 'afsløringer' af mange dyrs dårlige trivsel chokerende for de fleste. Og derfor skal vi have et landbrug, som alle danskere synes godt om at se.

Landbruget og dets organisationer skal vise social ansvarlighed

I forædling og markedsføring af fødevarer har dansk landbrug store og velkendte mærkevarenavne. Men i producentledet er de enkelte landmænd anonyme. Ingen andre erhverv giver producenter samme frihed til at opføre sig som de vil, og ikke alle kan administrere friheden fornuftigt i forhold til samfundet. Forbrugerne har ingen indflydelse her som overfor andre virksomheder. Derfor skal landbrugets virksomheder og organisationer sikre social ansvarlighed fra alle sine leverandører og medlemmer.

Landbruget skal respektere andre borgere i dialog og samarbejde

63 % af det danske land ejes af 1 % af befolkningen, landmændene. Det forpligter os til at stå til ansvar. Kun med samarbejde og dialog med naboer og med befolkningen som helhed kan vi vise respekt for den stilling vi har som ejere af jorden. Samspelet med børn og voksne fra den øvrige befolkning vil yderligere forbedres igennem spredning af ejendomsretten til produktionsjorden.

Uddannelserne skal give viden om multifunktionelt og økologisk landbrug.

Undervisning i økologisk landbrug skal være obligatorisk på landbrugsuddannelserne. Uddannelsernes idégrundlag og indhold er i øjeblikket alene rettet mod et specialiseret arbejde som ansat i det traditionelle industrilandbrug, men ikke mod den nødvendige fornyelse af landbruget med moderne, mindre brug. Hvis man vil være selvstændig og starte med smålandbrug, har man lært alt for lidt. Uddannelsen skal indeholde mindst 1 skoleperiode om økologisk og multifunktionelt landbrug. Det vil give fremtidens landmænd mulighed for at vælge selv.

Bæredygtigt landbrug skal indgå i det almene uddannelsessystem

Bæredygtigt landbrug bør indgå i grundskolens undervisning, og jordbrug bør gøres til fag i det almene gymnasium. Desuden bør der oprettes et landbrugsgymnasium med alment islæt, på linje med handels- og tekniske gymnasier.

Landbruget skal indgå aktivt i det globale fællesskab

En meget stor del af klodens beboere er bønder, og næsten alle lever af landbrugsprodukter. Landbrugene i de forskellige dele af verden bør hverken udkonkurrere, kolonisere eller presse hinanden til uønskede strukturelle ændringer. Ved at udveksle erfaringer og gøre fælles interesser gældende, vil vi derimod som danske og europæiske småbønder være med til at styrke vores kolleger i andre dele af verden, samtidig med at vi modtager inspiration udefra. Frie Bønder - Levende Land er derfor aktivt medlem i den verdensomspændende småbondeorganisation, La Via Campesina.

Lovgivning skal fremme et naturvenligt landbrug

Skattelovgivningen skal give alle landbrug samme muligheder

Det skal være muligt at bygge et landbrug etapevis op, i takt med at man får råd til nye investeringer. Derfor skal det også være muligt at få skattemæssigt fradrag for underskud på driften over en årrække. Reglerne tillader allerede de store landbrug fradrag af meget store engangsunderskud ved etableringen. Det er ikke rimeligt, at beskatningen begunstiger de store, men besværer udviklingen for de små.

Skattelovgivningen skal understøtte, at landbrug sælges til fortsat drift

I dag er det en økonomisk fordel at sælge et mindre landbrug ved at nedlægge det som landbrug. Når jord og bygninger sælges hver for sig, er salgsprisen højere og beskatningen lavere. Vi ønsker skattelove, der fremmer selvstændighedskulturen i det alsidige landbrug og ikke favoriserer det industrialiserede. Vi ønsker skattelovene ændret, så det bliver mere økonomisk attraktivt at sælge til fortsat drift.

Beboelsespligten for landbrug skal nedsættes fra 30 ha til 10 ha

Da grænsen for bopælspligt på landbrugsejendomme i 2007 blev hævet fra 2 ha til 30 ha, var landbrugsministerens begrundelse, at 30 ha er grænsen for en fuldtidsstilling. Det er stærkt misvisende, og det giver fx banker og kreditforeninger en fejlagtig forestilling om, at små landbrug er urentable. Tværtimod. Det afhænger helt af, hvad man bruger jorden til – og hvor godt man bruger den. At nedsætte grænsen til 10 ha vil både beskytte de mindre landbrug og give et realistisk billede af mulighederne for indtjening. Bygninger som ikke bruges, skal nedrives.

Långiverne skal have større viden om mindre landbrug

Finansiering af mindre landbrug vanskeliggøres af kreditgiverens uvidenhed om håndværkslandbrug. Resultatet er ofte en urimelig behandling, fordi mange kreditgivere nægter at tro, at vi kan leve af at drive godt landbrug på mindre bedrifter. Trods talrige eksempler på det modsatte og trods eksemplerne på, at store, industrialiserede bedrifter ikke kan klare sig, trives fordommene bredt. Dermed udelukker finanssektoren mange sunde forretninger både for sig selv og for landmændene. En kreditforening specialiseret i udlån til mindre landbrug vil være en god løsning.

Mindre landbrug skal ikke betale de stores afgifter og kontrolbesøg

Afgifter for miljøtilsyn og kontrolbesøg vedr. husdyrvelfærd bør betales efter forbrug / størrelse brug – og ikke samme takst for enhver ejendom. Det tager længere tid at kontrollere en stor ejendom end en lille. De største landbrug leverer den største del af produktionen. Derfor er det også rimeligt, at de betaler den største del af omkostningerne. Hvis stordrift er en fordel, må den også kunne bære sin del af byrden.

Markvanding skal betales efter forbrug

Små ejendomme betaler samme afgift for markvanding som store brug. Det er urimeligt. Man betaler nemlig kun for de første 25.000 m³, og derefter er resten gratis. Uanset om man kun har 1 boring og bruger 2.000 m³ – eller man har 10 boringer og bruger 35.000 m³. Det skal ændres, så markvanding betales efter forbrug, og små ejendomme ikke betaler for de store.

Landbrugsstøtten skal nedtrappes og afskaffes over en årrække

Svineproducenterne henter mere end halvdelen af deres personlige indkomst fra EU-støtten, og kvægproducenterne får ca. 80 pct. De, der har mest jord, får de største beløb, og man tager ikke hensyn til, hvem der bedst passer på nærmiljøet og naturen. Vi bifalder EU's forslag til ændringer i landbrugsstøtten, og at EU ikke afventer USA's beslutninger. Vi ønsker en overgangsperiode med loft over støtten. Der bør herunder ikke ydes støtte til mere end 70 hektar harmonisk bedrift.

Erstatninger fra staten ved sygdomsudbrud skal begrænses

Vi ønsker et loft over de erstatninger, der udbetales ved sygdomsudbrud af f. eks. Newcastle-disease, Mund- og kløvesyge og BSE. Dyrehold over 120 DE må forsikres for egen regning og risiko.

Politisk styring af markederne

Vi mener, at en vis politisk styring af markederne er nødvendig for at sikre såvel producenter som forbrugere imod konsekvenserne af konjunkturudsving, spekulation og dumping, såvel som udsving i produktionen pga. af vejr og klima.

Selvforsyning og lokal produktion af fødevarer skal opprioriteres

Landbruget er ikke længere et bærende eksporterhverv. Derfor er produktion til hjemmemarkedet blevet vigtigere – og derfor er der grundlag for at udvikle nye typer effektiv småproduktion. Lokal produktion med lokal distribution kan gennemføres rationelt. Flere små slagtehusse kan arbejde mere fleksibelt. Økologisk produktion kan gøres økonomisk konkurrencedygtig. Transport af fødevarer er allerede nu en miljømæssig belastning, og i den nærmeste fremtid bliver transport også en økonomisk dødvægt på fødevarerne. Derfor er der grund til at sætte fokus på selvforsyning allerede nu.

Nye perspektiver er nødvendige

Siden Frie Bønder – Levende Land blev dannet i 2003, har vi mødt mange indvendinger mod vores tanker om fremtidens landbrug. Også selvom udviklingen de sidste 5 år har gjort vores tanker endnu mere relevante. Vi håber med dette program at have imødegået en række af de mere gængse indvendinger, samt givet et bud på en fremtidig sundere udvikling af Danmarks landbrug.

Helt overordnet mener vi, at det ikke blot drejer sig om, hvilket landbrug, men også hvilket land, vi vil have. Dét, der sker ude på landet, får uundgåeligt højt mærkbare konsekvenser for mennesker i byerne.

Vi mener tillige, at vi alle, folk på landet og folk i byerne, har en udstrakt valgfrihed med hensyn til, hvordan land og landbrug skal indrettes. Den valgfrihed synes vi skal bruges, således at beslutningerne om land og landbrug tages i åbenhed, efter en fri og kvalificeret debat.
